

ZAMANSALLIK, AŞKINLIK VE ÖZGÜRLÜK*

Çeviren: Birsen Durmaz

Zaman, artık kendisinde ortaya çıkmaktadır. Dasein, yalnızca zaman içinde ya da zaman üstünde kararlı olabilir. Fakat buradan yola çıkarak, Dasein'in zaman 'içinde' ya da zaman 'üstünde' olduğunu söylememeliyiz. Zaman, dünyanın içinde bulunduğundan daha çok Dasein'in içinde bulunduğu bir kutu gibi değildir. Aslında ilk, asıl olan zaman (Zeit) değildir, fakat Dasein'in geçiciliği ya da zamansallığıdır (Zeitlichkeit). Bu, Heidegger'de standart bir harekettir: Asıl olgu dünya, uzay, zaman ya da tarih değil, Dasein'in dünya içindeki varlığı, Dasein'in uzamsallığı, Dasein'in zamansallığı ya da Dasein'in tarihselliğidir. Bir isimle belirtilen bir şey ya da bir töze benzer gibi görünen ilk şey, bir sıfat ya da zarfla belirtilen Dasein'in varlığının bir tarzı haline gelir. Dasein işte bu şeylerin, nesnelere merkezinde yer alır. 'Zaman, Dasein'dir.' (CT, 20) Sadece o değildir. Zaman, benim zamanım, bireysel bir Dasein'in zamanıdır: 'Zaman her seferinde benim olduğu sürece, pek çok zaman vardır.' Zamanın kendisi anlamsızdır; zaman, zamansaldır. (CT, 21) Zaman umutsuzca öznelmiş gibi, -eğer Heidegger'in Dasein'in bir 'özne' olmadığı üzerindeki ısrarı olmasaydı- her kararlı öznenin kendisine ait zamanı varmış gibi, kendi ölümüyle son bulan ve herhangi bir başka birisinin zamanıyla ilişkisi yokmuş gibi görünür. Fakat problemler bu kadar kötü değildir. Her Dasein için aynı olan bu zaman, yani özneler-arası 'dünya-zamanı', türemiş bir fenomen olarak yeniden kurulmuştur, ancak asla daha az gerçek değildir.

Varlık ve Zaman'da, en azından dört tür zaman ya da zamansallık vardır. Birincisi, 'başlangıçta olan' ya da 'otantik' zamansallık, yani kararlı Dasein'in zamansallığıdır. İkincisi, otantik olmayan zamansallık, yani düşmüş ve/veya gündelik Dasein'in zamansallığıdır. Üçüncüsü, dünya-zamanı, yani dünya içinde varlıklarla karşılaştığımız kamu-zamanıdır. Sonuncusu da, 'adi' ya da 'sıradan' zaman, yani Aristoteles'ten Bergson'a kadar tüm filozoflar tarafından homojen bir zaman, 'şimdilerin' ya da onların sonsuz ard ardalığı olarak düşünülen zamandır. Zaman hakkındaki tüm bu düşüncelerin her biri (birincisi hariç), Heidegger'in daha önceki görüşlerinden elde edilir. Bu da O'nun yönteminin normal bir özelliğidir. Bu temelde Heidegger (Husserl'in yaptığı gibi), onların bir sıralanışı olarak zaman ya da diğer durumlarda yaşayan organizmalar ya da yalnızca elimizde-hazır-varlık olarak zaman gibi-görünüş olarak daha basit bir fenomenden başlanmaz ve sonra daha karmaşık bir fenomen otantik zamansallık, Dasein ya da elimizde kullanıma-hazır-varlık da- oluşturmaz. Heidegger daha zengin ve karmaşık bir fenomenle başlar ve bu fenomenden yola çıkarak onu başarılı bir biçimde 'değiştirerek' ve bazı durumlarda bu fenomenlerin özelliklerini soyutlayarak daha basit bir fenomen tü-

retir. Örneğin insan olmayan hayvanlar, Dasein'in sahip olduğu özelliklerden yoksun olduklarından dolayı 'yok edici olarak' anlaşılırlar; Dasein, diğer herhangi bir hayvana eklediğimiz, örneğin akıllı hayvan olarak da görülmemiştir. Heidegger ontoloji ve fenomenolojiyi muhakeme etmek için bu yolda karmaşıktan basite doğru ilerlemektedir. Kararlılığımız tarafından oluşturulan önemle birlikte onların homojen bir dizisi olarak kararımızın zamanını ya da bir akılla donatılmış bir hayvan organizması olarak kendimizi doğal olarak görmeyiz. Karmaşık olmak, bileşik olmak demek değildir: Karmaşık olan, daha basit öğelerin birleştirilmesi ile oluşturulmuş değildir ve o olmuş olduğu gibi analiz edilemez. Tarihsel olarak zaman ya da en azından zaman tecrübemiz, sıkıcı şimdinin-ardıllığı olarak dünyaya ilk giren değildi. O, öncelikle kararlı Dasein'in zamanı olarak ve Dasein'in görünüşte saldırgan ve duyarsız bir çevrenin anlamını ve düzenini kabullenmeye çabalaması olarak ortaya çıkmıştır.

Otantik Zamansallık

38
Kararlı Dasein, kendi ölümüne doğru gider ve otantik şimdi ya da Augenblick yani görüş anı olan şu anda ne yapacağına karar vermeden önce, geçmişe yeniden ulaşır. Eğer şimdiki durumuna nasıl ulaştığını bilmezse, orada nasıl davranacağına karar veremediği ya da şimdiki durumunu tamamen kavrayamadığı için geçmişe döner. Örneğin ben bu kitapta daha önce yazdığım şeyler hakkında bazı şeyler bilmezsem, bu noktadan yazmaya nasıl devam edeceğime karar veremem. Süreklilik nispeten problematik olmasa bile bu böyledir. Eğer her zaman yapıyor olduğum yanlış varsayımlardan dolayı ortaya çıkan karışıklık içindeysem ya da tamamen kitabı yeniden oluşturmaya karar veriysem, daha önceki ve belki daha sonraki yazdıklarımı incelemeye ihtiyacım olacaktır. Bununla birlikte kararlı Dasein, bu durumdan daha önceye döner. Peki ne kadar uzağa ve nereye gidecek? 1889 yılındaki Messkirch'e mi? Yoksa M.Ö. 4. yüzyıldaki Platon'a mı? Heidegger ara sıra doğumdan söz eder: 'Dasein doğduğunda vardır ve o doğduğunda ölüme-doğru-varlık-düşüncesi içinde zaten ölmektedir. Dasein olgusal olarak var olduğu sürece hem "sonludur" hem de diğerlerinin "arasında" vardır.'(VZ,374) Fakat Heidegger ne onun ölüme çok sıklıkla yakın olduğunu söyler, ne de zamanın birinin doğumuyla başladığını ve ölümlüyle son bulduğunu ileri sürer. Bu da mantıklıdır. Birinin etkin yaşamı, ölümlüyle son bulduğu gibi doğumuyla da başlar. Fakat bir kimsenin şimdiki durumunu oluşturan geçmiş zaman, onun doğumuyla başlamaz. Bazı kararlarla doğumuna geri döner. Örneğin, Messkirch'de gömülme kararında, Heidegger'in orada doğduğunu hatırlaması gerekir. Ancak diğer kararlar, geçmişin daha uzun bir dönemine başvurur. Varlığın anlamı sorusunu tekrar inceleme kararında, Heidegger'in sadece doğumundan sonra yazılmış felsefeye değil, Antik Yunan filozoflarına da dönmesi gerekir. Şüphesiz herhangi birinin yaptığı ya da ürettiği bir şey, hem onun kendi yaşamı çevresinde, hem de daha geniş bir tarihsel gelenek içerisinde düşünülebilir. Heidegger'in evliliği veya cenaze töreni, kendi yaşamı kadar, evlilik veya cenaze töreni geleneklerine uygundur. Varlık ve Zaman da aynı şekilde M.Ö. 7. Yüzyılda başlamış olan felsefi geleneğin bir aşaması olmakla birlikte, Heidegger'in yaşamındaki bir olay gibi de görülebilir. Birinin evlenme ya da cenaze törenine karar vermesinde, kendi yaşamını odak noktası haline getirmesi ve sadece gelenekleri olduğu gibi kabul etmesi uygun olarak

görülebilir. Fakat Varlık ve Zaman gibi bir çalışmanın nasıl yazılacağına karar verildiğinde, bunu yapmak doğal olmayacaktır. Birinin kendi yaşamı, kitap yazıp yazmama kararı ile hiç de ilgili değildir. Fakat biri bir kez bir felsefe kitabı yazmaya karar verdiğinde, o kişinin hayatı (onun imtiyaz kazanma umudu da dahil olmak üzere) ikinci planda geri çekilir ve felsefi gelenek önemli bir odak noktası haline alır. Buna karşıt olarak, geleceğe doğru koşuda, öteye, en azından daha öteye, yani kendi ölümünden daha öteye gidemem. Büyük bir olasılıkla felsefe, diğer şeylerle birlikte benim ölümünden sonra da devam edecektir; fakat nasıl olacağı düşüncesi benim için göz önünde bulundurulamayacak kadar belirsizdir. En fazla çalışmalarımı okunacağı, anlaşılacağı ve inanacağı umuduyla, ölümünden sonra yayınlanacak şekilde düzenleyebilirim.

Kararlı Dasein, bu durumda, ölümüyle son bulan bir geleceğe, doğumuna doğru geri uzanan bir geçmişe, belki daha öteye ve bir şimdiye sahiptir. Heidegger bunlara Yunanca bir kelimenin gerçek anlamı olarak 'dışarıda, ileride durmak', buradan da 'yerini değiştirme, yerinden çıkarma' ve daha sonra 'kendisinin yanında varolma ya da esrime ruh durumu içinde kendi düşüncesi dışında olma anlamında', "Ekstanz" (ç. Esrime) adını verir. (Ekstanz 'varoluş'la ilgilidir ve onunla aynı kökene sahiptir.) Heidegger'e göre, zamansallık esas olarak bu ekstanzları içerir. Onlar, anların ard arda sıralanışı olarak zaman kavramı içinde, ya hiç ya da yalnızca sonradan ilave edilmiş şeyler olarak önemli bir rol oynarlar. Bir fizikçi olarak Galileo için sorun olan şey, değişik ağırlıklardaki iki topun geçişte, güntümüzde ya da gelecekte ne şekilde hareket edecekleri bir tarafa; yokuş aşağı ne kadar sürede yuvarlanacaklarıdır. Fakat Galileo, bu deneyi yapma kararını vermek zorundaydı; bu karar, bir geçmiş, bir şimdi ve bir gelecekle kararlı Dasein'in esrime zamansallığını içermektedir.

Gelecek kesinlikle kararlı Dasein için birincil ekstanzdır; fakat bu aynı zamanda, 'değişiklik' ile, kararlı olmayan Dasein için de söz konusudur. Zaman, ilk ve asıl olarak bir şey yapmak için zamandır, zaman bir şey yapmaktır ve bu da şimdi ya da geçmişten daha çok doğrudan doğruya geleceği içerir. 'Gelecek' için Almanca sözcük, zukunft'bir, tam anlamıyla 'önümüzdeki, önümüzdekine doğru' demektir; gelecekten çıkarak bize doğan gelen olaylar ya da yaklaşımlar, kökteki anlamdır. Heidegger farklı bir yorumda bulunmaktadır: Dasein kendi ölümüne doğru koşar ve daha sonra gelecekten çıkarak, kendine yönelir. O, yalnızca şimdiye geri dönmez; kendi ölümünden ve gelecekten geri çekilerek, geçmişe döner. Geçmiş için sıradan bir Almanca, Vergangenheit'tir. Ancak bu, Heidegger'e geçmiş ölmüş ve bitmiş olarak önerir. Dasein'a geri dönen geçmiş, şimdide yaşadığı geçmiştir ve onun geçmiş durumunu ve kendisinde asıl olan olanakları bildiren geçmiştir. Bu nedenle Heidegger burada, Gewesenheit, yani 'bulun-mak-lık' kavramını kullanır. Dasein'ın geçmişi, arkasında bıraktığı ölmüş ve bitmiş bir şey değildir. Güncel konularla ilgili geçmiş, yani onun şimdiki durumuyla ilgisi olan geçmiş, gelecekte meydana gelir. Böylece Dasein, geçmişten şimdiye geri seker ve orada eylem hakkında kararı verir. 'Şimdi' için sıradan bir Almanca Gegenwart'tir, yani tam karşılığı 'Bir şey için bekleme'dir, fakat Heidegger ona, şimdiyi yapma, Gegenwartigen fiili ile bir benzeşim kurarak aktif bir öz kazandırır: 'Sadece şimdiyi yapma anlamında Şimdiki zaman olarak kararlılık, ne ise o olabilir: kısaca, yapılacak eylemleri hükmü altına

alarak, açıkça kendisiyle karşılaşmaya izin verir. (VZ, 326) 'Şimdiyi yapma', şimdiki zamana yöneliktir: 'hatıradaki kalan' şey, geçmişe yöneliktir: 'bekleme' ya da umut etme geleceğe yöneliktir; Heidegger, herhangi bir şeyin 'algılama' olarak tarafsız ve belirli olmasından kaçınır. Kararlı olan kadar, kararlı olmayan Dasein da Gegenwart'ta (ç. yani bir şimdiye) sahiptir. Yalnızca kararlı Dasein, Augenblick'e (ç. yani bir tasavvur etme, ileriye görme gücüne, ön görüye, bir bakışa sahiptir).

Zamansallık ve Kaygı

Dasein'in tüm hayatını değiştirmek için herhangi bir andaki kabiliyeti, - ölüme doğru koşmak, tekrar doğumuna dönmek ve şimdiki ana tekrar gelmek- onu birleştirilmiş bir kişi yapan şeydir: Dasein geçmiş, şimdi ve gelecek içinde parça parça yayılır ve daha sonra da tekrar kendi birlikteliğine çekilir bir tel üzerindeki boncuklardan daha çok esnek bir parça gibidir. Zamansallığın bu üçlü yapısı, bizim daha önceki Dasein değerlendirmesinde karşılaşmış olduğumuz diğer muhtelif üçlü yapılara uygundur. Bundan dolayı, Heidegger daha önceki sonuçları zamansallıkları açısından 'tekrarlar' veya üzerlerinde yeniden çalışır. Gördüğümüz kadarıyla kaygının üç yönlü bir yapısı vardır: '[1] kendisinin-önüne-sıçrama [2] halen-(dünya)-içinde-olmak [3] diğerleriyle yan yana-olmak (varlıklar dünya içerisinde karşı karşıya gelmektedirler)' (VZ, 192). Birinci durum, kendisinin önüne sıçrayan varlık, geleceği kapsamaktadır. Her Dasein bir şeylere göre kendi önündedir. Bu da, otantik olmayan halinde neler olacağını beklemeyi ve olacaklar ile uğraşmaya hazır olmayı, yani yalnızca bir 'beklemeyi' hafifletirken, kararlılıkta ölüme doğru koşma şeklini alır. Gelecek aynı zamanda esas olarak geleceğe yönelmiş bir anlamaya kabul etmektedir: Bu anlayış sorunlarla nasıl çıkılacağını ve en otantik tarzda nasıl yaşanacağını bilmektir. Bu da gelecekle birlikte Dasein'in kendi varlığının denetimine, yani varoluşuna aittir. Kaygının ikinci yapısı, halen dünya içinde olan varlığı, geçmişe kapsamaktadır. Dasein dünyaya 'atılmıştır'; kendisinin yerine getirmediği ama çoğunlukla basit bir şekilde yerine getirilmesi gereken durumlar ve kendisine ait özellikler, 'olgusallık' ile donatılmıştır. Atılmışlık ve olgusallık, aslında geçmişe yönelmiş olan ankziyete (endişe) gibi ruh durumları tarafından açığa çıkarılmıştır. (Ankziyete geçmişe yöneliktir, çünkü 'anlaşılmazlığın içine atılmış olan bazı şeyler gibi savunmasız Dasein ile ilgili bir endişedir' (VZ, 343). Endişenin otantik olmayan sureti, yani korku da geçmişe yöneliktir, çünkü o, kendi şaşkınlığı içinde 'kendini unutmayı' kapsamaktadır (VZ, 342). Üçüncü yapı, yani dünya içerisinde karşılaşılan varlıkların yakınında olma, 'kendisini karşılaşmaya izin verme' anlamında kendisinin güncel durumundaki şeyleri 'şimdi yapma', yani öncelikli olarak şimdiki zamanı içermektedir. Düşüş de şimdiki zamana aittir: Düşmüş Dasein'in kendisi, uzun vadeli geçmiş ya da gelecekten çok şimdide olan şeyle, mevcut işiyle ya da halihazırdaki boş konuşmayla ilgilenir. Dasein'in temel özelliği olarak anlama, ruh durumu ve düşmenin yanında sıralanan konuşma ya da söylem, herhangi bir ekstanza ait değildir, ama her üçü boyunca da baştan başa sıralanır; zamanlar söylemin temelidir.

Zamansallık ve Dünya-İçinde-Varlık

Gündelik yaşamında Dasein genellikle kararsızdır. Ama bu da onun değişken ve tereddütlü olduğu ya da işini yapmadığı anlamına gelmez. Onun kendi yapacak işleri var-

dir ve bu hayatını geçirmesi için uygun bir yol olsa da olmasa da sıkılmadan o iş üzerine konsantre olur. Bu gelecekte çok şimdiki zaman içerisinde gözlenen bir tarzıdır. Bu bir aleti örneğin bir çekici kullanmaktır, deri içerisindeki bir tırnağı kesmektir. Ama Heidegger ısrarla 'bir alet ontolojik olması imkansızdır' der.(VZ 353). Bir alet sürekli olarak işyerinde nesnelere arası araçların var olan şebekesinin bir parçasıdır.(Bu 'imkansızlık' sadece 'ontolojiktir': Heidegger benim sadece bir alete sahip olmamın 'ontik' olduğunu bu işin dışında tutmaz, çünkü diğerleri çalınabilir veya bir kazada kaybolabilir. Aynı zamanda benim tekerleği icat ettiğimi ama onunla henüz neler yapılabileceğini düşünmediğimi de bu işin dışında tutmaz). Ben çekici kullanıyorsam bunu şu anda yaparım. Bu benim şu anda, şimdiki zamanda odaklanmış olduğum şeydir. O zaman nasıl oluyor da atölye bir bütün olarak benim için 'orada' duruyor? Eğer ben şimdiki zamanda yapmış olduğum iş dışında bir şeyler yapmıyorsam bu olamaz. Şu anda atölyenin tamamı benim görüş alanım dahilinde değildir, dahası ben müşterilerimi göremem ya da onlar hakkında tam olarak düşünemem. Şu anda kullanmadığım aletlerimi, müşterilerimi ve diğer her şeyi 'hatırında tutarım'. Onları tam olarak anımsayamam ama varlıklarının farkındayım. Vazifelerim esnasında gözlemlediğim kadarıyla kendimi unuttuğum gibi onları da unuttum. Bu her gün geçmiş ile olan bir bağlantıdır. Buna benzer olarak da,baskı altında tutulmuş bir düşünce atımın kazanmasını ummaktan öte, belirli şeyleri 'beklerim' ve umut ederim. Çekicimin doğru düzgün çalışmasını umut ederim, başka bir tane daha istediğimde çivilerimin bitmemiş olmasını umut ederim, bir çivi almak için uzandığımda bir fareye dokunmamayı umut ederim. Kırılan aletleri, kayıp olan aletleri ve davetsiz misafirleri fark ederim. Eğer 'bu ilgili işler onların "zamanında" ki yönlerinde koşma "deneyimlerinin" bir parçası olsaydı ben bunları yapamazdım. Tüm bunlar,' beklenen ve hatırda bulundurulmuş şimdiki-kurmanın ansal bütünlüğü esasına dayandırılmalıdır (VZ, 355). İşte zaman, ekstatik zamansallık olarak dünya içinde varlığı olanaklı yapar.

Zaman, Aşknlık ve Özgürlük

Heidegger, bazen Varlık ve Zaman (364 ff.) da, ama daha sık olarak da daha sonraki çalışmalarında (xxvi; ER) dünya-içinde-olmayı Dasein'in 'aşknlığı' ile tanımlamaktadır. Dasein, ne başka-bir dünya varlığı olma ya da bu varlığa ulaşmış olma anlamında ne de kendi öznelliğinin engellerini aşabilme ve bu tip engellerin olmadığı durumlarda dış dünyadaki bir nesneyle ilişki kurma anlamında aşknlık değildir. Dasein'in aşknlığı, içinde buldukları dünyaya, herhangi ve her belirli varlığın ötesine ilerler. Eğer Dasein aşkın olmasaydı ne olurdu? Ne taşlar, ne de böcekler, köpekler ve Tanrı aşkın olmazdı. Taşlar, böcekler ve köpekler kendi çevrelerindeki nesnelere arasında çeşitli derecelere sahiptirler. Yaptıkları her şey doğrudan doğruya onları çevreleyenler tarafından belirlenir. Nesnelere 'karşılaşmış' olma için çok kapalı ve çok sığıcıdır. Varlıklar, sadece Tanrı çevresinde bir kalabalık oluşturdıkları için değil, aynı zamanda tamamıyla onun yaratmış olduğu şeyler oldukları için ve ona karşı tamamen ve ebediyen açık oldukları ve Onun emrinde oldukları için karşı karşıya gelmiş varlıklar değillerdir. Buna karşın, Dasein diğer varlıklara göre aşkındır ve kendinden daha kritik bir mesafeden içinde buldukları bir dünyayı yansıtır. Bundan dolayı Dasein, (Tanrıdan farklı olarak) sonlu-

dur, tüm bu kendi hallerindeki varlıkların ortasında sonludur ve yine bundan dolayı diğer varlıklardan daha çok karşılaşabilir özelliğindedir. Ama (taşlardan ve hayvanlardan farklı olarak) Dasein, verilmiş olan herhangi bir varlığın ve çevresinin kontrolünün ötesinde yaşamak için serbest bir alana sahiptir. Dasein nesnelere karışmaz, onlar da Dasein'a. Bir karşılaştırma yapalım: Üyeler, kendilerini-açığa vurdukları hiyerarşik bir grup içerisinde (örneğin saygıdeğer bir aile olsun) kimlerle ve nasıl bir ilişkileri olacağını seçemezler. Hiyerarşinin altında bulunanlar kendilerinin üzerinde yer alanlara bağlıdır; tüm ilişkileri ve hareketlerinin pek çoğu üstleri tarafından şekillendirilir. Bunlar böceklerdir. Hiyerarşinin en üstünde yer alan kişi kendinin altında bulunan herkesi kontrolü altında tutar; onların neler yapacakları kendisi tarafından belirlenir. O Tanrıdır. Ne böcekler ne de Tanrı gerçekte diğerleri ile karşı karşıya gelmezler, sadece yerinden kalkmayan zalimler veya uysal köleler böyledir. Ama Dasein tüm bunlardan ve bu tür ilişkilerden daha aşkındır. Bu tip şahıslarla bu tür ilişkiler kurmaya ihtiyacı yoktur. 'Birlikte-varlık' olmasını, kimlerle ve ne tür bir ilişki kurabileceğini kendisi seçebilir. Diğerlerini oldukları gibi bırakır ve emri altında değildirler ve bağımsızdırlar, aynı şekilde Dasein'da onların emri altında olmayıp bağımsızdır. Bu Dasein'ın her istediğini yapabileceği anlamına gelmez. Diğerleri onun üzerinde yaptırımlara sahiptir. Dasein Tanrı değildir. Böylece bu, Dasein'ın dünya-içinde-varlık olması ile ilgilidir. Dasein, diğer Daseinlar da dahil olmak üzere tüm yaratılanların özgür davranmasına izin verir ve onlarda Dasein için özgür bir ortam sağlarlar. Sadece bu şekilde diğerleri ile karşı karşıya gelirler. İlk olarak Dasein diğerleri ile karşılaşmaz, sonrasında dünyasallığı ilave ederek onlara bir anlam katar. Onlardan daha aşkın olmadıkça hiçbir şekilde onlarla karşı karşıya gelemez ve daha sonra da belirli varlıklara geri döner, bir örümceğin bir ağ örmesi ve bunların içerisinde sineklerle karşılaşması gibi. (Dasein realizm ve idealizm arasında bir yol kurar. Eğer realizm ya da materyalizm doğru olsaydı Dasein bir böcek gibi olurdu. Eğer idealizm doğru olsaydı Tanrı gibi olurdu. Ama Dasein ikisinin arasındadır: Tanrı ile böceklerin arasında, doğum ve ölümün arasında ve kendisi ile hayatın arasında.)

Dasein'ın aşkınlığı onun ekstatik zamansallığına bağlıdır. Diğer hiçbir varlığın sahip olmadığı şekliyle, Dasein'ın bir geleceği, geçmişi ve bugünü vardır. Bu ekstanzların her biri bir 'ufuk' tur ya da ufukla bağlantılı bir alandır. Her biri bir amaca yönelik olan insan aktivitelerinin üç halinden biri ile tanımlanır ve bu da onun 'ufuksal gösterimi' ya da 'modelidir'. Bunlardan ilki, Dasein'ın 'kendisi-için' amaç ve hedefleridir. Gelecek tasarımıdır. (Dasein aslında kendini beğenmiş, bencil değildir. Benim amacım başkalarına yardım etmek olabilir ama bu yine de benim amacım değildir.) İkincisi, 'karşısında olan' Dasein'ın atılmış olduğu, kendimin yapmadığı bir geçmiş durumu geçmişin tasarımıdır. Son olarak da, amaçlarıma ve hedeflerime ulaşmak 'için' kullandığım araçlar şimdinin tasarımıdır.

Ekstatik zamansallık belirli varlıkları iki açıdan aşkın kılar. İlk olarak bir ekstanz, kendi içerisinde karşı karşıya gelen nesnelere ve olayların basit bir toplamı değildir. Kronolojik olarak belirsiz olan ölümünden başka, gelecekte neler olacağı konusunda çok az şey bildiğim halde geleceğe doğru koşarım. Geçmişe döndüğümde ise örneğin

doğumuma ulaşana kadar kronolojik bir sıra içerisinde, sondan başa doğru geçmişte olmuş her olayın kaynağına inmem. Bunlar ilk defa başıma gelmiş olsalar dahi bu olayların bir çoğunu unuturum, böylece hiçbirini sorun yapmadan belli olan geçmişime geri dönerim. İkinci olarak, ekstatik zamansallık, öncelikle belirli varlıkları gerçeklikler, edimsellikler olarak değil, olanaklar olarak ele alır. Benim içine atılmış olduğum geçmiş tamamen olması gerektiği kadar önemli değildir, fakat olanaklar için hayatımın devamlılığını sağlar. Tezgah üzerinde duran bir çekiç sadece halihazırdaki gerçek bir şey değildir. Çekiğin kendisi olmasından ya da benim onu kullanmama öte, kullanabileceğim ya da kullanamayacağım bir şeydir, bu amaç ya da başka bir amaç için kullanabileceğim bir şeydir. Dasein şu anda bulunduğu duruma aşkındır. Şu andaki durumum, benim için neyi yapmamı ya da ne olmamı mümkün kıldığı ile ilgilidir.

Öyleyse Dasein dünyaya ve zamansallığa aşkındır. Bu tarz aşkınlıklar yapı olarak benzerdirler. Fakat neden bunların temelde birbirleri ile bağlantılı oldukları, Dasein' in sadece ve sadece hayata aşkın iken neden zamansallığa da aşkın olduğu ve onun dünyasal aşkınlığının zamansal aşkınlığı üzerinde kurulduğu konularında Heidegger ile aynı fikirdeyiz? Heidegger' e göre zamansallık olmaksızın başka bir dünyanın da olmaması şüphe götürmez. Ancak zamansallık olmaksızın bir dünya olmaması mümkün müdür? En az iki sebepten dolayı böyle bir şey olamaz. Bunlardan ilki, Dasein' in kendisi hariç, diğer varlıklar olmaksızın zamansallık olamaz. Zaman sadece bir şimdiler serisi değildir. Bir şeylerle bir şeyleri yapma anıdır. Zaman olaylara ve nesnelere dayanır, örneğin benim doğum günüm ya da birilerinin ölüm tarihidir. Dahası, olaylar ve nesnelere basit bir biçimde tek bir zaman dahi olsa, bir zamana ait olmaksızın dünya üzerinde dizilmiş olamazlar. Daha sonra ihtiyaç duyabileceğim çiviler bile dolaptaki kutunun içindedirler. Bir zamanlar doğmuş olduğum ve yine günün birinde gömülecek olduğum Messkirch Kasabası uzun bir süre orada olmama rağmen, şu an bile hala oradadır. Zaman dünyanın içinden taşan bir şeydir. İkinci olarak, zamansallığı tarafından koruma altına alınan Dasein' in özgürlüğü, görmüş olduğumuz kadarıyla bir dünya-içinde-olmak zorundadır. Dasein verilmiş olan varlıklara aşkın olmak zorundadır ve onları bir dünya-ya yerleştirerek belirli bir mesafede tutmak zorundadır.

Dasein gerçekten özgür müdür? Seçeneklerine ve eylemlerine kontrolü dışındaki diğer nesnelere ve olaylara mı neden olurlar? Heidegger açısından bu böyle değildir. Daha sonraki çalışmalarında, yeryüzünün Dasein' i yok etmekten çok onun özgürlüğü ön görüşünde temellendiğini ileri sürmüştür (xxvi; xxxi; ER). Eğer varlıklar basit gerçeklikler olarak ele alınsaydı onların dayanakları konusunda bir sorumuzu olmazdı. Eğer bunu tüm bu olasılıklar arasında sadece edimsel olarak ele almış olsaydık bir şeylerin, örneğin Fransız Devrimi' nin ya da Taş devri gibi şeylerin sadece dayanağını ya da sebebini sorardık. Ama gerçekliklerden ayrılmaktan daha çok varlıkları olanaklar olarak görmek için yeterli, hatta gerekli olan Dasein' in özgürlüğü ve aşkınlığıdır. Bundan dolayı Dasein nesnelere dayanaklarını, temellerini sorar. 'Neden' diye sorar: 'Neden insan aslında her zaman hayır ya da evet-dien değil, neden-diye-sorandır?' (xxvi. 280). Dasein bir olanak olarak belirli bir varlığa işaret eder ve dayanağını sorar. Aynı anda tüm varlıkların dayanaklarını da sorar. 'Neden hepsinde hiçbir şey yerine bir şeyler vardır?' diye so-

rar (xxvi; IM). Kararlılığındaki bu arzulu anları sorar, çünkü varlıkların tamamını gerçektirten ayırmak yerine, onları birer olanak olarak görür. Bu yüzden sadece deneysel bilim değil, metafizik de 'Leibniz ve Schelling' in muazzam felsefesi- Dasein' in özgürlüğüne derinden bağlıdır: 'metafizik insanın doğasına bağlıdır.... varoluş gerçekte felsefi yapılması gereken bir şeydir' (xxvi, 274).

Heidegger, Kant'ın pratik aklın önceliği doktrinini belki Kant' tan daha ciddi bir biçimde ele almıştır.